

PREMIJERA!

131829

VALOVJE STRASTI

ELEGANTNA LJUBAVNA DRAMA
IZ SOLNČNE VALENCIJE

KRASNE KOLORIRANE SCENE

V GLAV. VLOGAH

„ŽENA-DEMON“ TEMPERAMENTNA

GRETA GARBO
IN NOVI VALENTINO, LEPI RICARDO CORTEZ

GRATZER

4 GLASNIK SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

BULLETIN OF SLOVENE
ETHNOLOGICAL SOCIETY

UDK 39 / 497.12 // 05 /

GLASNIK SED LETO 17/1977 ŠT. 4 STR. 45 – 57 LJUBLJANA DECEMBER 1977

Glasnik Slovenskega etnološkega društva
Glasilo Slovenskega etnološkega društva, zanj odgovoren:
Duša Krnel—Umek, predsednica
Izhaja štirikrat letno, naklada 600 izvodov
Tehnična uvedba — Koštomaj—Vidic, Ljubljana
Glavni in odgovorni urednik: Janez Bogataj
Člani uredništva:
dr. Zmaga Kumer
Marija Stanonik (lektor)
Mojca Ravnik
Zmago Šmitek
Marko Terseglav
Anka Novak
Inja Jugovec (Študentska rubrika)
Damjan Ovsec (Stiki z javnostjo)
Naslov uredništva: Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12,
61000 Ljubljana, telefon: 22-121, int. 335
Posamezna številka stane: 10 din
Celoletna naročnina: 40 din
Tekoči račun: 50100-678-44338
Fotografije in risbe po želji vračamo, rokopisov ne vračamo!
Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji sami!

Številko sta sofinancirali Raziskovalna in Kulturna skupnost Slovenije

Redakcija zaključena 1. decembra 1977

Slika na naslovni strani: Filmski plakat, ki so ga ob prezidavi lesene barake na Galjevici l. 1976 našli v zunanji leseni steni med ostalo papirno izolacijo. Barako je l. 1930 postavil kinooperater.

Slika na zadnji strani: Novoletna voščilnica, ki jo je grun-tarski fant iz okolice Ljubljane poslal svojemu dekletu v Ljubljano (1910).

SMERNICE ETNOLOŠKEGA RAZISKOVALNEGA DELA (Osnutek)

IZHODIŠČA

Opredelelitev kratkoročnega ali dolgoročnega programa etnološke raziskovalne dejavnosti je treba neizogibno tesno povezati z zgodovinsko določenostjo etnološke vede. To seveda tudi takrat, ko je govor o načrtu, ki naj bi bil optimalen. S tega vidika kaže na začetku povedati naslednje.

Etnološka misel, ki se je zavestno posvečala delu slovenske kulturne pojavnosti, je po svojem izviru in nadaljnjem razvoju sestavni del ideologije slovenskega nacionalnega konstituiranja. Pri tem je bila etnološka misel udeležena tako v kulturni kot tudi v politični smeri narodnostnega gibanja. Poleg narodnokulturne in narodnopolitične sestavine je bila v njej objektivno prisotna še pomembna socialnokritična ost, ki pa iz razrednih razlogov nikoli ni bila ustrezno poudarjena. Etnološki misli in njej ustreznemu prizadevanju je bil tako v določenem razdobju, podobno kot jezikoslovju in zgodovinopisju, prisojen velik narodnoprerejalni pomen. Vendar je konec 19. stoletja, ko je Matija Murko zarisoval z narodopisnimi Nauki za Slovence slovenski etnološki raziskovalni program, družbena odmevnost etnološke misli že precej pojemala. Tako ji tudi pozitivistični metodološki pristop, ki je prekinil z romantiko, ni mogel vrniti njenega prejšnjega narodnopolitičnega odmeva. Zanimanje za tako imenovano ljudsko kulturo sicer tudi poslej ni bilo brez narodno samopodpirtvene in narodno obrambne prizadevnosti. Toda odmevnost je sčasoma postala novoromantično navdušenje za „pristno“ in po družbenoekonomskem napredku „nepokvarjeno“ ljudsko kulturo. Ni treba posebej naglašati, da so taka prizadevanja godila predvsem konservativnim družbenopolitičnim silam. Ker je bila ta smer do kraja narodnoosvobodilnega boja in revolucije med vodilnimi v slovenski etnologiji, se nosilci družbeno naprednejših gibanj za to vedo očitno niso kaj dosti zanimali.

Obnovitelji slovenske etnologije po osvoboditvi so bili spričo povedanega gotovo v zagati. Idealno bi sicer bilo, da bi bil tedaj napravljen metodološki obračun z dotanjimi usmeritvami v slovenski etnologiji, toda to se ni zgodilo. Brez poglobljene spremne teoretične misli se je v slovenski etnologiji, gledano na vedo kot celoto, delo nadaljevalo po dokaj prakticističnih načelih. V prvi plan je bilo postavljeno zbiranje gradiva, njegova teoretična (in s tem tudi družbena) osmislitev pa je bila bolj ali manj prepuščena prihodnosti. Ko so bila končno načeta nekatera teoretična vprašanja stroke, so bila sprejeta večkrat neprijazno.

Ne glede na omenjeni prakticizem je bilo ob skrajno slabih prostorskih razmerah, tudi ob šibki kadrovski zasedbi v posameznih ustanovah, na področju slovenske etnologije po osvoboditvi opravljeno zelo obsežno delo. Zbranega je bilo ogromno gradiva, napisane so bile številne razprave, načrtovana so bila tudi nekatera večja skupna dela, čeprav je v tem pogledu ostajalo v glavnem le pri načrtih. Spričo velike delovne zagnanosti na eni strani ter slabe družbene odmevnosti ter pomanjkanje skrbi za stroko na drugi strani, kar se je kazalo v omenjenih nemogočih delovnih razmerah, slabi opremljenosti, slabih možnostih za nastavitev novih kadrov, je prihajalo večkrat do upravičenih pritožb. Zavoljo nekaterih omenjenih razlogov pa bi ob tem seveda ne bila škodljiva tudi

nekatera samokritična spoznanja. Tako je bilo treba ob „oceni sedanjega stanja in delovnega programa za naslednja tri leta na področju etnoloških raziskav“ iz leta 1971, ki jo je naročila tedaj ustanovljena RSS, ugotoviti nekatera naslednja dejstva.

Omenjena, konec leta 1971 sprejeta ocena je nedvomno pokazala, da sta bili za tedanje etnološko raziskovalno delo na Slovenskem mimo neizpodbitnih pozitivnih sestavin značilni razbitost in enostranost raziskovalnega dela. Na podlagi delovnih programov, ki so jih za oceno prispevale raziskovalne institucije, je bilo na primer moč ugotoviti, da imamo na Slovenskem sicer Inštitut za slovensko narodopisje (=etnologijo) pri SAZU, ki pa opravlja zgolj folkloristične naloge. Tako je bila obravnava nekaterih vprašanj s področja duhovne kulture, še posebej ljudske pesmi, na zavirljivi mednarodni ravni, medtem ko je temu nasprotno največji del drugih etnoloških vprašanj ostajal brez vsakega inštitutskega zaledja. Tudi druge ustanove, ki se delno ukvarjajo z etnološkim raziskovalnim delom, so za oceno prispevale notranje zelo razdrobljene programe. Le-ti so obstajali največ iz posameznih, med seboj v glavnem nepovezanih naslovov raziskovalnih nalog. Enostranost in razdrobljenost raziskovalnega dela je spremljala nenačrtnost, saj so si večjo načrtnost v delu lahko privoščili le raziskovalci tako imenovanega ljudskega slovstva, ljudske glasbe in ljudskih plesov, ljudskih iger in šeg, ki so imeli za to bolj ali manj ustrezne inštitutske okvire v Inštitutu za slovensko narodopisje in pred njuno spojitvijo še v samostojnem Glasbenonarodopisnem inštitutu. Ozka specializacija folkloristično usmerjenih sodelavcev inštituta je bila nadalje pglavitni razlog, da se je o nekaterih prepotrebnihi temeljnih delih slovenske etnologije v vsem njenem obsegu le govorilo, tu in tam tudi načrtovalo, storilo pa se ni skoraj ničesar. Med taka temeljna dela pa bi neizogibno sodili slovenska etnološka bibliografija, etnološki slovar, etnološki atlas, topografija in končno bolj ali manj široko zasnovana etnološka podoba načina življenja in kulture Slovencev.

Seveda so našteje napake in vrzeli v slovenskem etnološkem raziskovalnem delu spremljali še nekateri drugi njim ustrezni pojavi, tako na primer obstoj kar dveh strokovnih društev ali načrtovanje posebne strokovne revije za tako imenovano duhovno kulturo, pač ob nerednem in večstransko neurejenem izhajanju dotlej osrednje slovenske etnološke revije „Slovenski etnograf“, ki jo izdaja Slovenski etnografski muzej. Ti in še drugi pojavi, med njimi pomanjkanje tesnejšega in bolj načrtnega sodelovanja med posameznimi etnološkimi ustanovami, se pravi načrtovanje dela, ki bi presevalo plotove posameznih ustanov, so bili značilni za stanje v slovenski etnologiji, ko je bil pred šestimi leti napravljen obračun, o katerem je govor.

Na podlagi kritične analize razmer v etnološki stroki, tudi ob soočenju s stanjem v nekaterih drugih humanističnih disciplinah (arheologija, umetnostna zgodovina), so bili na skupnih sestankih sprejeti nekateri ukrepi. Tako se je ob spoznanju, da je treba neizogibno strniti razdrobljene in enostransko usmerjene strokovne sile, postopoma izoblikovala neformalna raziskovalna skupnost slovenskih etnologov. Z delitvijo dela na več komisij in ob pripravljenosti velikega dela slovenskih etnologov za skupno načrtovano delo so bile začete nekaterne konkretne akcije.

Med dejanji, ki jih je pobudila raziskovalna skupnost slovenskih etnologov, je bila priprava slovenske etnološke

bibliografije. Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU si je izposloval mesto stažista za to delo. Ker pa kasneje ta ustanova ni zagotovila nadaljevanje tega dela, je bila akcija prenesena na Pedagoško-znanstveno enoto za etnologijo filozofske fakultete. Tukaj poteka priprava tega prepotrebnega temeljnega dela, ki smo ga označili za nalogo številka ena, bolj ali manj po načrtu. Uspešna dovršitev te akcije ostaja ena temeljnih sestavin razvojnega načrta slovenske etnologije.

Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU je soglašal s kritikom, da je njegova usmeritev z vidika celostne etnološke vede enostranska. Tako stanje naj bi bilo „posledica posebnih razmer, ki so utesnjevale delo in rast“ inštituta. S prošnjo, da mu raziskovalna skupnost slovenskih etnologov pri tem pomaga, je hotel to napako popraviti tako, da je ob 25. letnici svojega obstoja predlagal ustanovitev IV. sekcije – za materialno kulturo. Predlog je uspel; nastavljena je bila posebna raziskovalna moč za to področje.

Izrazito mobilizacijska, temu ustrezno masovna in uspešna je bila akcija raziskovalne skupnosti slovenskih etnologov pri pripravi vprašalnic in teoretičnih osnov za delo: etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja. Praktično vsi strokovno dejavni slovenski etnologi so sodelovali pri pisanju osnutkov vprašalnic, pri njihovem vsestranskem kritičnem pretresu na številnih skupnih sestankih, pri njihovi končni izdelavi in pripravi za tisk. Tako je uspelo doslej natisniti mimo uvodnega zvezka s pregledom dosedanje topografske dejavnosti v slovenski etnologiji še devet zvezkov vprašalnic. S tem smo dobili slovenski etnologi enotno podlago za raziskovalno delo topografskega značaja na širših območjih in pri kompleksni obravnavi načina življenja posameznih krajev, vasi, trgov, industrijskih in mestnih četrti. Z vprašalnicami so bile v slovensko etnologijo končno vnesene sestavine, ki so bile pri dosedanem raziskovalnem delu zanemarjene, prezrte ali celo odklanjane kot etnološko nezanimive. Ne nazadnje se je pri njihovi pripravi pokazalo, da je sodelovanje raziskovalcev iz različnih ustanov mogoče in tudi neizogibno. Avtorji ali soavtorji 53 vprašalnic in uvoda so bili glede na ustanove, v katerih delajo, pri delu udeleženi v naslednjem razmerju: Pedagoško-znanstvena enota za etnologijo filozofske fakultete 31, Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU 22, Slovenski etnografski muzej 16, etnološki oddelki pri pokrajinskih muzejih 10, Zavod za spomeniško varstvo SRS 1, Fakulteta za arhitekturo, geodezijo in gradbeništvo 1, Pravna fakulteta 1 in Prirodoslovni muzej 1. Omenjene številke nikakor niso v sorazmerju s številom sodelavcev posameznih etnoloških ustanov, so pa kljub temu ali morda tudi celo zaradi tega zgovorne. Delno, čeprav zelo skromno kažejo tudi na sodelovanje etnologov z neetnološkimi ustanovami.

Še pred dokončno izdelavo metodičnih in metodoloških vodil za etnološko topografijo slovenskega etničnega ozemlja so bile predložene RSS v finansiranje nekatere naloge, zastavljene v tej smeri. Tako so trije sodelavci PZE za etnologijo FF že sredi raziskav ljubljanskega predmestnega naselja in enega štajerskih trgov, se pravi oblikovanja dveh kompleksnih krajevnih študij, ki bosta dali, tako upamo, razvojno zasnovani prerez skozi način življenja ali življenjski stil dveh različnih kulturnih in socialnih plasti slovenskega etnosa. Podobno, čeprav tematsko ožje je zastavljena študija sodelavke Pokrajinskega muzeja v Ptujju o Rodnem vrhu v Halozah. Kompleksno ob ravnavo kulturnih sestvin Gorenje vasi in

okolice ima v delu sodelavka Loškega muzeja. Obe nalogi sta že financirani s strani RSS. Topografsko obravnavo širše regije, konkretno Prlekije, si za prihodnje triletno razdobje, do leta 1980, zastavlja Slovenski etnografski muzej, pri čemer bo raziskovalno delo očitno naravnano tako, kot je bilo v tej ustanovi v veljavi že v preteklosti. Na akcijo Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja zavestno navezujejo svoje delo tudi nekatere topografske raziskave posameznih kulturnih sestavin, kot na primer večletna raziskovalna tema sodelavca Zavoda za spomeniško varstvo SRS z naslovom Topografija ljudskega stavbarstva in rurizma ali naloga sodelavke Slovenskega etnografskega muzeja Medsebojna pomoč na vasi, ki je skupaj s prej omenjeno temo že tako rekoč pri kraju. Načrtne topografske raziskave ljudskega stavbarstva opravljata na svojih območjih na primer še Gorenjski muzej v Kranju in Pokrajinski muzej v Murski Soboti. Na kompleksne obravnave načina življenja posameznih krajev, tako ruralnega kot urbanega značaja, pa se pripravljajo, kot je moč sklepati iz njihovih poročil, še muzejski delavci v Novi Gorici, Kranju, Mariboru, kakor tudi posamezni sodelavci SEM. Topografska sestavina je končno neizogibno prisotna tako rekoč pri vseh raziskavah sodelavcev Inštituta za slovensko narodopisje, pri sodelavcih Slovenskega etnografskega muzeja v njihovih oddelkih in tako dalje. Odprto pa je pri tem seveda vprašanje, kakšnemu in kateremu načinu topografskega dela kaže dati v prihodnje prednost, pač glede na današnje metodološke zahteve etnološke vede in glede na obstoječe družbene potrebe v odnosu do etnoloških raziskav. Prav zavoljo tega izjemno pomembnega vprašanja je raziskovalna skupnost slovenskih etnologov sklenila, da bo s prirejanjem obveznih predstavitev in kritičnega pretresa po RSS financiranih nalog, s soočanjem na različne načine pridobljenih spoznanj in s kritično teoretično mislijo, ki naj obvezno spremlja konkretne raziskave, skušala iskati odgovor nanj. Doslej opravljeno teoretično delo je pokazalo, da kaže posebno pozornost posvetiti kompleksnim obravnavam načina življenja posameznih krajev, ki utegnejo biti z več vidikov zelo obetavne.

Raziskovalna skupnost slovenskih etnologov je obravnavala še vprašanje nekaterih drugih temeljnih del, posebej slovenskega etnološkega slovarja in slovenskega etnološkega atlasa. Za slovar je bilo ugotovljeno, da je na lastno pobudo sodelavca Inštituta za slovensko narodopisje že sestavljen temeljni alfabetař. Izražena je bila želja, da se ob finančni pomoči RSS delo nadaljuje čimprej. Očitno zaradi prezaposlenosti pobudnika z drugimi nalogami ali morebiti tudi spričo morebitnih možnosti povezave tega dela s pripravo slovenskega leksikona, ki ga ima v načrtu Mladinska knjiga, se delo za slovar, razen sestave geselnika za omenjeni leksikon, ni nadaljevalo. Podobno je z atlasom: ugotovljeno je bilo, da manjkajo sile za to skupno delo. Ko se bo položaj glede tega spremenil, se bo delo lahko začelo.

Smotrnost tesne povezanosti v raziskovalno skupnost so slovenski etnologi že občutili, ko je le-ta pomagala reševati nekatera pomembna vprašanja posameznih ustanov (tako prostorsko vprašanje na PZE za etnologijo, spremembo knjižničarskega mesta v bibliotekarsko na ISN SAZU). Na posredovanje raziskovalne skupnosti je dobilo periodično glasilo Glasnik SED, ki pomeni nujno zvezo etnologov s terenom kot poglavitnim toriščem etnološkega dela, finančno podlago za svoje nadaljnje, v marsičem tudi prerajeno izhajanje. Skupaj z obema

društvoma so bila načeta ob organizaciji posvetovanj o etnoloških vidikih spomeniškega varstva v Sloveniji in o dokumentaciji v slovenskih etnoloških ustanovah nekateri izredno pomembna vprašanja slovenske etnologije. Žal je bilo v tem pogledu storjeno razmeroma malo. Dobili smo Bilten, ki redno poroča o knjižnih novostih v slovenskih etnoloških bibliotekah, bilo je nekaj delovnih stikov med Zavodom za spomeniško varstvo SRS, FAGG in PZE za etnologijo FF, več se v navedenih dveh pogledih skoraj ni doseglo. Na pobudo, ki jo je dajala predvsem neformalna raziskovalna skupnost slovenskih etnologov, je prišlo oktobra 1975 do ustanovitve novega Slovenskega etnološkega društva, ki je končno na področju društvenega delovanja prekinilo s povsem neustrezno društveno razbitostjo. Seveda je etnološka raziskovalna skupnost svojo pozitivno in negativno bilanco zavestno prenesla na novo društvo in je s tem tudi nehala obstajati.

Nakazani razvojni tok slovenske etnološke misli in etnološke raziskovalne dejavnosti nedvomno kaže, da je temeljna vprašanja stroke in njenega mesta med drugimi znanstvenimi disciplinami in ne nazadnje v današnji slovenski družbi moč iskati le v skupnih prizadevanjih, skupnih načrtih in nikakor ne le po posameznih ustanovah. Danes je prostor za skupna načrtovanja, medsebojna dogovarjanja Slovensko etnološko društvo.

USMERITVE

Etnološko preučevanje Evropecev in njihove tako imenovane ljudske kulture, s tem seveda tudi slovenske etnološke problematike, temelji v bistvu na dveh izviri. Etnološko misel, zasidrano v dobi racionalizma, so kasneje preplavile izrazito romantične sestavine, ki bi jih mogli označiti tudi kot folkloristična vodila. Kulturne sestavine, ki jim je bil pripisan tako imenovani ljudski značaj, so postale tako rekoč začetek in konec etnološkega zanimanja. Današnja etnologija se teh folklorističnih določil z večjim ali manjšim uspehom osvobaja. Predmet etnološkega preučevanja postaja vse bolj način življenja ali življenjski stil tistih socialnih, poklicnih, lokalnih in drugih skupnosti, ki po posameznih obdobjih sestavljajo posamezne etnične skupine. Poudarek torej ni več na kulturnih sestavinah, temveč na odnosu omenjenih skupin in njihovih članov do vsakokratnega kulturnega in naravnega okolja. S tem prenosom težišča etnologovega dela se v marsičem spreminjajo metodologija in cilji etnološke raziskovalne in druge dejavnosti. Seveda pa ne smemo pozabiti, da je zavoljo objektivnih razlogov vrsta nalog etnologije iz folkloristične faze njenega razvoja ostala neizpoljenih. Kolikor se druge znanstvene discipline, postavimo literarna zgodovina, muzikologija, umetnostna zgodovina, ne ogrevajo za preučevanje tako imenovanega ljudskega slovstva, ljudske glasbe, ljudske upodabljalne umetnosti in tako dalje, bo preučevanje tako imenovanih ljudskokulturnih sestavin še nadalje predmet etnološke vede. Ob tem pa kajpak upravičeno pričakujemo, da bodo raziskovalci omenjenih in drugih sestavin posvečali del svojega zanimanja tudi njihovim nosilcem, vsekakor več kot je bilo to doslej.

Omenjeni premiki v predmetu, metodologiji in ciljnih se v slovenski etnologiji uveljavljajo z različno hitrostjo. Še najbolj v širino so se nova vodila razmahnila na PZE za etnologijo filozofske fakultete, to tako v teoretičnem pogledu kot v praktičnem raziskovalnem delu njenih sodelavcev in ne nazadnje pri izbiri in izdelavi seminarov, diplomskih in drugih nalog slušateljev te usta-

nove. To nedvomno kaže na zanimanje in usmerjenost mladih slovenskih etnologov, kar je čutiti tudi v delu diplomirancev zadnjih let na njihovih delovnih mestih v muzejskih ustanovah. Sodelavci drugih ustanov sledijo premikom bolj posamez, vendar nekateri z dovolj izrazito profiliranimi hotenji v novi smeri in neizpodbitno kvalitetnimi delovnimi rezultati. Za ustanove, kjer bo raziskovalno delo „na posameznih tematskih področjih“ imelo tudi v prihodnje podobo „največ individualnega raziskovanja“, tako v Slovenskem etnografskem muzeju, lahko upravičeno pričakujemo, da se bodo postopno odločali za sodobnejša metodološka načela pri svojem delu še drugi sodelavci. Težje bo očitno v tistih sekcijah Inštituta za slovensko narodopisje SAZU, kjer bodo še kar naprej vztrajali pri „dolgoročnih načrtih“, ki so stari celih trideset let, in za katere lahko trdimo, da so v marsičem v večjem ali manjšem razkoraku z metodologijo našega današnjega družboslovja v celoti in etnologije posebej. Kolikor smo pričakovali, da bodo z ustanovitvijo sekcije za materialno kulturo, se pravi s popolnitvijo inštituta, v njem načeta tudi nekatera kompleksnejša vprašanja o odnosih med različnimi deli kulturnega ustroja, se to ni zgodilo. Sodelavci Inštituta za slovensko narodopisje so sicer prizadevno sodelovali pri skupni akciji izdelave vprašalnic za topografijo, toda pri praktičnem raziskovanju kulturnih ustrojov posameznih krajev očitno ne bodo soudeleženi. Tako je moč vsaj posredno razbrati iz seznamov njihovih dolgoročnih nalog, oblikovanih v tem letu, ne da bi bili pri tem napravljeni kakršni koli naporji glede vsklajevanja raziskovalnih nalog z drugimi etnološkimi ustanovami na Slovenskem, še zlasti v okvirih Slovenskega etnološkega društva. Čeprav je Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU edina slovenska izključno raziskovalna etnološka ustanova, vsklajevalne vloge na raziskovalnem področju očitno ne opravlja; zato smo to nalogo neizogibno pripisali društvu. Sekcija za materialno kulturo na primer kar apodiktično trdi, da se „nekatero naloge drugih strokovnih institucij... dotikajo predloženega delovnega načrta, vendar pa se raziskave ne pokrivajo, niti si te institucije ne zastavljajo istih ciljev.“ O nekaterih že dogovorjenih skupnih nalogah vseh slovenskih etnologov (slovar, atlas) je v dolgoročnem programu sekcije za ljudske šege in igre govor kot o „bodočih velikih publikacijah inštituta“. Ne glede na vsa ta dejstva pa je nedvomno moč pričakovati, da bodo še posebej mlajši sodelavci Inštituta za slovensko narodopisje pri SAZU prej ali slej posodobili naloge, ki si jih zastavlja inštitut, saj so v nekaterih svojih nastopih in strokovnih prispevkih nedvoumno pokazali, da se neizogibnosti posodabljanja etnološke raziskovalne dejavnosti na Slovenskem dobro zavedajo.

INSTITUCIONALNI OKVIRI IN KADRI

Med institucionalne okvire etnološke raziskovalne dejavnosti na Slovenskem je treba šteti vse znanstveno-raziskovalne, pedagoško-znanstvene, muzejske in spomeniškovarstvene ustanove, v katerih so strokovno dejavni etnologi. Trenutno so to Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU, Pedagoško znanstvena enota za etnologijo Filozofske fakultete, Slovenski etnografski muzej, etnološki oddelki pri muzejih v Kranju, Novi Gorici, Škofji Loki, Celju, Kopru, Mariboru, Murski Sobori, Ptujju, Zavod za spomeniško varstvo SRS ter regionalna zavoda za spomeniško varstvo v Ljubljani in Kranju. Seveda pa s tem stanjem nismo in ne moremo biti

zadovoljni. Glede na naloge, ki si jih slovenska etnologija zastavlja in o katerih bo še govor, pričakujemo, da bodo etnologi prej ali slej dejavni še v drugih krajevnih in pokrajinskih muzejih ter regionalnih zavodih za spomeniško varstvo na Slovenskem. Pri tem mislimo tudi na Mestni muzej in med muzejskimi ustanovami še na Muzej narodne osvoboditve, oba v Ljubljani. Povsem umestno se nam zdi nadalje prizadevanje, da bi bili etnologi dejavni še v takih ustanovah, kot sta na primer Inštitut za zgodovino delavskega gibanja in Inštitut za narodnostna vprašanja. Vsaj načelno naj opozorimo še na ustanove, ki se ukvarjajo z urbanističnimi vprašanji, z razvojem turizma, z načrtovanjem programov komunikacijskih sredstev in podobno.

Spričo povedanega se nam seveda zdijo nerazumljivi ukrepi nekaterih ustanov, konkretno Muzeja Kamnik, ki je ob odhodu etnologa kljub resno zastavljenemu večletnemu delu, celo ob postavljenem etnološkem muzeju na prostem razpisal mesto za drugo, neetnološko dejavnost. Prav tako nerazumljiv je nadalje seveda svoječasni razpis znanstvenega sveta Inštituta za slovensko narodopisje (=etnologijo!) SAZU za delovno mesto v inštitutu, za katerega nihče z etnološko (!) izobrazbo ni mogel konkurirati.

Vse specializirane etnološke ustanove opozarjajo v svojih dolgoročnih programih na kadrovske vrzeli, na potrebo po novih sodelavcih in v največjem delu na neustrezne prostorske razmere, ki bistveno ovirajo raziskovalno delo. Pri tem gre Pedagoško znanstvena enota za etnologijo filozofske fakultete še dalje in predlaga pri fakulteti ustanovitev posebnega raziskovalnega centra ali inštituta za etnološke raziskave, kar utemeljuje predvsem z neizogibnostjo organiziranega raziskovalnega zaledja pri pedagoško-znanstvenem delu. Navaja možnost in potrebo vključevanja študentskega raziskovalnega sodelovanja (z diplomskimi, magistrskimi nalogami ipd.) v skupna raziskovalna prizadevanja slovenskih etnologov, pri čemer je še posebej mišljen projekt Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja. Končno je ta predlog povezan z relativno počasnim prilagajanjem etnološke raziskovalne dejavnosti na Slovenskem sodobnim metodološkim vodilom. Fakultetni raziskovalni center ali inštitut bi lahko imel v tem procesu pomembno spodbujevalno vlogo. Seveda so za to potrebne ustrezne delovne moči, ki bi jih, če bi bila za to gmotna podlaga, ne manjkalo, in ustrezni delovni prostori.

Predlog posameznih sekcij Inštituta za slovensko narodopisje SAZU za pridobitev novih delovnih moči kaže podpreti, vendar z naslednjimi omejitvami. Ker je inštitut v posameznih primerih v preteklosti vodil problematično kadrovsko politiko, ker se je pri izbiranju kandidatov ravnal po svojih ozkih folklorističnih vidikih naj bi pri vsakršnih možnostih pridobitve novih sodelavcev dajala o tem svoje meritorno mnenje komisija za kadre pri Slovenskem etnološkem društvu. Seveda bi to veljalo tudi za vse druge raziskovalne ustanove. Pri tem naj bi komisijo vodilo spoznanje o enostranosti Inštituta za slovensko narodopisje tako v tematskem kot v metodološkem pogledu. Njeni predlogi novih sodelavcev bi morali zato računati s prepotrebim odpravljanjem te enostranosti. Že sedaj pa lahko vsekakor podpremo predlog sekcije za materialno kulturo, da bo skrbela za „poživitev izdelave dokumentarnih etnoloških filmov“ (upamo, da v vsem obsegu etnološke vede) in se „zavzemala za ustanovitev Centralnega arhiva slovenskega narodopisnega filma.“ Opravljanje te naloge vidimo v ustanovitvi samostojne sekcije za etnološki film, ki bi bila tudi sicer v

raziskovalnem pogledu najtesneje povezana z akcijo Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja. Le-ta namreč mora dobiti svoje zastopstvo tudi v Inštitutu za slovensko narodopisje pri SAZU, v pogledu raziskovalnega dela tako izpostavljeni in pomembni ustanovi.

TEMELJNE NALOGE

Med temeljna vodila raziskovalnega dela na etnološkem področju sodi spoznanje in načelo, da so vse raziskovalne akcije kompleksnega značaja, ki imajo za končni cilj raziskavo celotnega slovenskega etničnega ozemlja, lahko le naloga vseh slovenskih etnologov. Le-ti imajo pravico in po svojih možnostih tudi dolžnost, da se takih akcij soudeležujejo. Posamezne ustanove so pri tem lahko organizator in koordinator, kar je za uspešno delo celo neizogibno, ne morejo pa si omenjenih akcij lastiti. Za primer se nam odpira vprašanje: kako naj ISN SAZU izdaja atlas ali slovar, ko pa ne zmore prispevati niti poglavij o verovanju v skupna dela, kot sta Etnološka topografija — vprašalnice in Etnologija Slovanov — poglavje Slovenci, čeprav sodi omenjena problematika bolj ali manj med njegove specialistične naloge. Ali: Slovenski etnografski muzej je leta 1972 govoril o nalogi Slovenec v današnjem času — njegova etnološka podoba, ki naj bi bila delo več sodelavcev te ustanove. V sedanjem načrtu za naslednje triletno razdobje o tej akciji ni več besede. Nesmiselno si je torej nalagati naloge, ki jih ne mislimo ali ne moremo izpolniti.

Raziskovalna skupnost slovenskih etnologov si je svoječasno že zastavila naslednje temeljne naloge:

1. Slovenska etnološka bibliografija. Naloga je v delu, sofinansira jo RSS. Ko bo rokopis dokončan in pregledan, bo treba neizogibno poiskati možnosti za natis.

2. Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja. Za to nalogo so pripravljene vprašalnice in najosnovnejša vodila. Po njih se delo deli v dve varianti.

Varianta A. V tem okviru gre za kompleksno obravnavo posameznih krajev, vasi, trgov, industrijskih in mestnih četrti, izbranih tako, da bodo po dokončni obdelavi, preračunani za vsak kraj na približno triletno razdobje, omogočile delo za sintetično podobo načina življenja Slovencev v XX. stoletju. Za preučitev bo izbranih 60 do 80 krajev, ki — gledano v celoti najustrezneje odsevajo vsestranski kulturni razvoj na Slovenskem v omenjenem razdobju. Delo bo trajalo približno 15 let. Mimo navedenega števila krajev, ki bodo določeni za preučitev, bodo nekateri sodelavci posameznih pokrajinskih muzejev in drugih ustanov gotovo izbrali na posameznih območjih iz lastnih ali lokalnih pobud še nekatere dodatne točke za preučitev, ki bodo poleg svojega lokalnega pomena prispevale še svoj dodaten delež k etnološki podobi Slovencev v celoti. PZE za etnologijo FF pa bo skrbela, da bodo študentske seminarske, diplomske in druge naloge vsaj delno prav tako sestavni del tega skupnega prizadevanja slovenskih etnologov. Celotno akcijo bodo nujno spremljale teoretične obravnave in dela koordinacijskega značaja ne samo za okvire etnologije temveč tudi v odnosu do prizadevanj sorodnega ali mejnega značaja drugih znanstvenih disciplin. Treba je naglasiti, da delo za nekatere konkretne obravnave posameznih krajev že teče; akcije sofinansira RSS.

Varianta B. Raziskovalno delo slovenskih etnologov medinstitucionalnega značaja je bilo že od leta 1948 usmerjeno na kompleksna preučevanja širših, kljub temu pa vendarle bolj ali manj geografsko ali kulturološko

zaokroženih območij. To delo je bilo med drugim tesno povezano z načrtnim zbiranjem etnološkega muzejskega gradiva, saj je desetletje in več trajajoče prizadevanje organizacijsko in metodično vodil Slovenski etnografski muzej. Ta ustanova te akcije v nekem smislu nadaljuje, kar je bilo že omenjeno, vendar si pri tem več ne prizadeva, da bi k temu delu povabila vse druge ustanove in njihove sodelavce, ki bi bili pripravljeni sodelovati. Takšno ravnanje Slovenskega etnografskega muzeja v zvezi s tem delom je bilo s strani skupnosti slovenskih etnologov že ocenjeno kot neustrezno. Spričo tega se skupnosti slovenskih etnologov v zvezi z varianto B etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja začrtujejo naslednje naloge:

a) Slovenski etnologi bomo še naprej podpirali akcijo prepisovanja in urejanja po številnih kolektivnih akcijah zbranega bogatega dokumentiranega gradiva, ki ga hrani Slovenski etnografski muzej. To akcijo že sofinansira RSS, kar naj se nadaljuje do uspešnega zaključka tega dela.

b) Slovenski etnografski muzej in druge ustanove, ki se ukvarjajo s tovrstnim topografskim delom, naj v sistematični in strnjeni obliki povedo, kje so na slovenskem etničnem ozemlju tiste „bele lise“, ki jih je treba z nadaljnim delom te vrste zapolniti. Ta prikaz naj upošteva geografsko, časovno in socialno določenost že zbranega gradiva, tudi muzeološkega, vse to po dovolj detajliranih zaglavjih etnološke sistematike. V pomoč je pri tem lahko že zbrano gradivo v knjižici *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja — uvod* — poročila, Ljubljana 1976. Dokler take podobe nimamo, naj se topografsko delo variante B ne nadaljuje. Koordinator pri izdelavi takega neizogibnega pregleda je lahko Slovensko etnološko društvo.

Zunaj omenjenih dveh variant kompleksne obravnave posameznih krajev ali širših omobčij so topografska preučevanja, ki se nanašajo le na posamezne kulturne sestavine. Pri tem gre navadno za raziskovanje specialistov za izbrana tematska področja in za obravnave interdisciplinarnega značaja. Topografske naloge te vrste imajo v načrtu ustanove, v katerih delajo omenjeni specialisti. Tako bodo, kot je bilo rečeno, v Slovenskem etnografskem muzeju še naprej usmerjali največ individualna raziskovanja na posamezna tematska področja. V Programskih osnovah za delo SEM v letih 1977—1980 ni navedenih predmetne in metodološke označbe teh raziskav. Na podlagi prijav raziskovalnih nalog sodelavcev SEM RSS za financiranje v zadnjih letih pa lahko sklepamo, da gre tukaj za preučevanje in priprave tematsko zaokroženih del, ki zajemajo vse slovensko etnično ozemlje ali njegov večji ali manjši del. Med take raziskave sodijo na primer *Medsebojna pomoč na vasi*, *Korpus slovenske ljudske likovne umetnosti* itd.

Sodelavci posameznih sekcij Inštituta za slovensko narodopisje pi SAZU delajo pri večjem številu nalog omenjenega značaja. V dolgoročnem programu sekcije za ljudske šege in igre so navedene raziskave šeg različnih zvrsti, raziskava mask, raziskavi otroških iger in iger odraslih. Glede na zasnovo preučevanja ljudskega gledališča in še posebej Drobosnjakovih iger je o njih težko govoriti v topografskem okviru, kar pa ne pomeni, da si ne bi smeli želeli vsaj pri začrtovanju prve teme močnejših topografskih poudarkov.

Sekcija za ljudsko slovstvo navaja med dolgoročnimi nalogami pripravo in izdajo naslednjih del: kazalo slovenskih pravljic, slovenske ljudske bajke in povedke, slovenske ljudske uganke, slovenski ljudski pregovori. V

pričakovanju, da bodo navedena dela v metodološkem pogledu zgodovinsko naravnana, da bodo upoštevala krajevno, časovno in socialno določilo, jih vsekakor lahko štejemo tudi v pričujoče okvire.

Sekcija za materialno kulturo šteje med svoje dolgoročne naloge izpolnjevanje svoječasnega delovnega programa tega dela inštituta. Ker ni verjetno, da bi si specialisti za materialno kulturo, za naselja, stavbarstvo, gospodarstvo, za študij obrti, za nošo, po drugih ustanovah v dolgoročnem pogledu ne zastavljali istih ali zelo podobnih ciljev, bi bilo prav, da si sekcija za materialno kulturo ISN zariše svoj program dela po sporazumu s skupnostjo slovenskih etnologov. V zvezi s tem pa bi bilo želeli, da bi bili skupnosti slovenskih etnologov kdaj predloženi tudi dolgoročni delovni programi specialistov za materialno kulturo Slovenskega etnografskega muzeja, ki jih za pričujoče smernice predložene Programske osnove SEM pač ne vsebujejo. Za skupnost slovenskih etnologov bi nedvomno ne bil nezanimiv razvid nad tem, za katera tematska področja imamo specialiste in za katera jih nimamo, predvsem pa seveda še, kakšni so njihovi specialistični delovni programi, tudi glede na metodološko usmerjenost, in kaj posamezni specialisti konkretno delajo.

Po programu in dolgoročnih ciljeh etnomuzikološke sekcije, ki se nanašajo na predstavitev celotne slovenske ljudske glasbene pesemske in plesne umetnosti, sodijo med naloge topografskega značaja: nadaljevanje zbiranja in raziskovanja ljudskega glasbenega—plesnega izročila na območjih slovenskega etničnega ozemlja, ki so bila premalo ali še sploh niso bila raziskana. Pri tem je omenjeno, da bodo upoštevani tudi spremni podatki, v preteklosti delno zanemarjeni. Nadaljevana bo kritična izdaja korpusa „Slovenske ljudske pesmi“. Pripravljalna dela bodo nadalje potekala še za izdaje ali objave: monografije o rezijanskem glasbenem in plesnem izročilu, ljudskih pesmi koroških Slovencev, glasbenega in plesnega gradiva Slovencev v Porabju, pokrajinskih zbirk pesmi in pokrajinskih zbirk plesnega izročila, gramofonskih plošč (in kaset) z izbranimi primeri pesmi in instrumentalne glasbe po pokrajinah.

Seveda bi bilo želeli, da bi se topografske obravnave posameznih tematskih področij čimbolj povezale s topografskimi raziskavami kompleksnega značaja. Ne gre pa kajpak spregledati, da lahko tudi tematske študije, če so ustrezno metodološko usmerjene, prispevajo zelo pomemben delež k prihodnji celoviti podobi načina življenja in kulture Slovencev. Pri tem je seveda potrebno ustrezno razumevanje skupnih nalog in ciljev. Tako si je na tej podlagi, na primer, etnomuzikološka sekcija ISN naložila tako imenovane kulturološke raziskave, ki jih bo opravljala samostojno ali na povabilo drugih etnoloških ustanov ali posameznih nosilcev raziskovalnih nalog pri kompleksnih topografskih raziskavah. V tej zvezi je Raziskovalni skupnosti Slovenije že predložila načrt konkretnih raziskovalnih nalog „Glasbeno-kulturološka raziskava rudarske kolonije Terezija—Trbovlje“ in Etnomuzikološka raziskava hribovske vasi Paka“, za to zadnjo zavestno v navezavi na eno kompleksnih topografskih raziskav posameznega kraja, ki že teče. Se pravi, da različne oblike etnološkega raziskovalnega dela med seboj nikakor niso nezdružljive.

Posebno vprašanje monotematskih topografskih raziskav so preučevanja stavbarstva. To zavoljo njihovega posebnega pomena v spomeniškovarstvenem pogledu in pri oblikovanju kulturne pokrajine. Na to temo je bilo opravljenih ali je v delu več raziskav, tako Topografija

ljudskega stavbarstva in rurizma, raziskava občasno naseljenih bivališč, meritve in nadrobnejša dokumentacija spomeniško pomembnih objektov ljudskega stavbarstva na Gorenjskem. V zadnjih letih sta bili dve posvetovanji o etnoloških vidikih spomeniškega varstva. V nekaj primerih je prišlo do sodelovanja etnologov z arhitekti, umetnostnimi zgodovinarji in zastopniki še nekaterih strok. Spoznanja, ki so bila pridobljena ob tem, govorijo o izrazito interdisciplinarni naravi raziskovanja stavbarstva in o tem, da si etnologija še ni našla teoretično dovolj začrtanega mesta in v praktičnem pogledu ustrezne vloge na tem področju. Razlogi so v teoretični nedodolnosti etnoloških predmetnih vodil za preučevanje stavbarstva z vidika označevanja etnološkega predmeta kot načina življenja ali življenjskega stila. Prav tako pa so vzroki tudi v preskromni angažiranosti etnologov pri raziskavah in reševanjih praktičnih problemov te vrste. Zato ostaja naloga slovenske etnologije za prihodnje, da se čim bolj zavzame za sodelovanje pri najrazličnejših raziskavah s področja stavbarstva, tako na primer pri akciji Topografija arhitekturnih spomenikov, pri izdelavi različnih revitalizacijskih načrtov in podobno. Sama pa bo morala z ustrezno študijo odgovoriti na načelno vprašanje, kako rešiti muzejsko varstvo stavbne dediščine, v obliki centralnega muzeja na prostem, morda z več takimi muzeji po regijah ali kako drugače. Neizogibno bo morala nadalje poskrbeti, da bodo teoretična izhodišča etnologov pri preučevanju stavbarstva znatno bolj izdelana, kot so sedaj.

Posebno skupino bolj ali manj kompleksno zastavljenih etnoloških raziskovalnih prizadevanj sestavljajo naloge, ki se sicer v prvi vrsti nanašajo na preučevanje načina življenja posameznih poklicnih ali drugih socialnih skupin, vendar topografskega vidika pri tem ne morejo in nočejo zatajiti. To se kaže že v njihovih naslovih, kot na primer: Gozdni in žagarski delavci na južnem Pohorju ..., Savinjski splavarji itd. Sem bi sodila tudi s strani več etnologov načeta vprašanja načina življenja in kulture planšarjev v različnih delih slovenskega gorskega sveta. Nedvomno so tovrstne študije pomembne in v več primerih neizogibno dopolnilo načrtovanih topografskih raziskav. Glede na povedano jih lahko štejemo kot njihovo posebno zvrst. Seveda pa bo treba podobno izbiri posameznih krajev z njihovo kompleksno preučitev sestaviti nekakšen vrstni red tovrstnih tem, ki bi imele pri delu za etnološko podobo načina življenja pri Slovencih prvenstveni značaj.

3. Med temeljne dolgoročne naloge slovenske etnologije sta bila, kot že rečeno, prišteta slovenski etnološki slovar in slovenski etnološki atlas. Iz objektivnih razlogov se to delo še ni začelo. Seveda je priprava bibliografije in različnih oblik topografskih raziskav v določenem pogledu tudi predpriprava za omenjeni dve nalogi. Določene zvrsti topografskega preučevanja bi kazalo že v bližnji prihodnosti bolj neposredno navezati tudi za pripravo atlasa in slovarja. Delo bi lahko teklo in bi celo moralo teči vzporedno.

4. Izpolnjevanje nekaterih temeljnih in zato skupnih nalog slovenskih etnologov hudo ali že kar usodno ovirajo pomanjkljivosti v strokovni dokumentaciji. V osnovi gre tu za pomanjkanje dokumentalistov, da bi zbirali in urejali dokumentacijo, ki se nanaša na osrednja vprašanja stroke. Da bi vsaj delno zapolnila vsaj nekatere najbolj občutne vrzeli v dokumentacijskem sistemu, je raziskovalna skupnost slovenskih etnologov po dokaj podrobnem pretresu te problematike na posebnem posvetu sprejela nekatere smernice in sklepe. Tako naj bi se

izoblikoval enoten dokumentacijski sistem za vse etnološke raziskovalne ustanove in za vse vrste dokumentacijskega gradiva. V načrtu sta bila vodnik po muzejskih depojih in koordinirano izpisovanje podatkov iz tujega revialnega tiska. Ker niso bili sodelavci vseh ustanov enako pripravljeni prispevati svoj delež k temu delu, zamisel ni bila uresničena. Brez posebnih dokumentaristov se prepotrebno delo očitno ne bo moglo začeti. Zato kaže med temeljne naloge prišteti skrb za pridobitev dokumentalistov, ki bi delali v nakazani smeri. Najbolj nujna naloga med drugimi nujnimi je začetek sistematičnega dela za filmsko dokumentacijo.

5. Da je zanemarjanje etnološke znanstvene teorije škodljivo za razvoj stroke, je pokazala preteklost. Zato bo treba v prihodnje bolj skrbeti za razvoj teoretične misli, kakor tudi za medsebojno oplajanje teorije in prakse. Bolj bo nadalje treba spremljati strokovne razvojne tokove po drugih jugoslovanskih republikah, pa tudi na tujem. Zelo poučno utegne biti s teoretičnega in praktičnega zornega kota nadaljevanje podrobnejših preučevanj zgodovinskega razvoja slovenske etnološke misli in etnološke stroke. Zato sodi to delo med temeljne naloge.

6. Med etnološka periodična glasila sodijo Slovenski etnograf, Traditiones in Glasnik Slovenskega etnološkega društva. Medtem ko se zdi, da je Glasnik kot društveno glasilo dovolj odprt skupnosti slovenskih etnologov, bi za drugi dve glasili bilo prav, da bi izdajatelja svoje uredniške koncepte in probleme, ki so povezani z izhajanjem revij (zamude ipd.), kdaj pa kdaj pretresla tudi v širšem krogu slovenskih etnologov. To velja še zlasti za izdajatelja Slovenskega etnografa, ki se mu ni zdelo ne potrebno in očitno tudi ne vredno odgovoriti pred slovenskimi etnologi na svoječasno javno izrečene pripombe in z njimi povezana vprašanja. Ob taki neobčutljivosti za javno kritiko celo ob strokovnih revijah in seveda še zavoljo drugih razlogov je razumljivo, da slovenska etnološka strokovna kritika ni ne dovolj ažurna, ne sistematična, ne dovolj načelna, skratka, ni na ravni, ki bi si jo želeli. Res pa je razlika med revijo Traditiones in Slovenskim etnografom v tem pogledu zelo velika, pač v škodo Slovenskega etnografa. Premalo je nadalje etnološka kritična misel prisotna v dnevnem in drugem nestrokovnem periodičnem tisku. Iz povedanega izvira: izdajatelji etnoloških periodičnih publikacij bodo morali poskrbeti za močnejši stik s skupnostjo slovenskih etnologov, le-ta pa bo morala ustvariti ozračje in razmere, ki bodo spodbujale in omogočale nekompromisna kritična stališča.

7. V širše jugoslovanske strokovne okvire je Slovensko etnološko društvo organizacijsko povezano po Zvezi etnoloških društev Jugoslavije in Zvezi društev folkloristov Jugoslavije. Slovenski etnologi sodelujejo s svojimi prispevki na njenih zborovanjih in kongresih, kakor tudi v njenih publikacijah Etnološki pregled in Narodno stvaralaštvo — Folklor. Slovenski delež pri delu za Etnološki atlas Jugoslavije je bil na prvi in drugi stopnji tega dela v poglavitnem opravljen. Mimo omenjenega se kažejo še nekatere druge naloge, povezane zlasti z etnološkim preučevanjem današnje jugoslovanske družbe. Tu bo spričo pomanjkanja profesionalno dejavnih strokovnih sil seveda treba skrbeti za ujemanje teh nalog z raziskovalno dejavnostjo, ki smo jo začrtali za slovenske okvire. Spričo tematske razvejanosti in raznoličnosti načina dela v slovenski etnologiji to najbrž ne bo težko. Že na delo pri topografiji je mogoče navezati najrazličnejše teme splošnega jugoslovanskega značaja. V teh zvezah bi bilo želeli še več pobud s strani slovenskih

etnologov. Med njimi bi bila morda tudi zamisel o skupni jugoslovanski periodični publikaciji, ki bi v tujih jezikih predstavljala svetu najboljše dosežke jugoslovanskih etnologov.

8. Zaradi seznanjanja mednarodne javnosti z našimi prizadevanji je treba med temeljne naloge šteti tudi naše sodelovanje pri mednarodnih in drugih časopisih, ki nas upoštevajo kot enakopravne strokovne delavce. Podobno velja za raziskovalne akcije.

9. Celotno raziskovalno delo slovenskih etnologov je usmerjeno k sintetičnemu prikazu tako imenovanega načina življenja Slovencev v vseh razdobjih njihove zgodovine, posebej še v XX. stoletju, in k sintetični podobi njihove tako imenovane ljudske kulture v vseh oblikah njene pojavnosti. Ob tem pa je treba neizogibno naglasiti, da bodo etnološke raziskave rabile tudi praktičnim potrebam razvoja današnje slovenske družbe, o čemer bodo podrobneje govorili prispevki na posvetovanju, ki ga pripravlja Slovensko etnološko društvo za maj 1978 pod naslovom Slovenska etnologija in današnja slovenska družba.

ETNOLOGIJA IN DRUGE RAZISKOVALNE DISCIPLINE

Etnologija je zgodovinska veda. Označili bi jo lahko tudi kot humanistično in kulturološko disciplino. Tako je seveda tesno povezana z drugimi znanostmi istega značaja, ki so organizirane v XIV. sekciji Raziskovalne skupnosti Slovenije. V vrsti primerov je povezanost raziskovalnega dela etnologov in zastopnikov drugih disciplin še posebno tesna, celo nerazdružna, tako na primer pri etnomuzikologiji, ko gre za medsebojno prepletanost etnoloških in muzikoloških vprašanj, pri preučevanju ljudskega slovstva, ko gre za neizogibno raziskovalno sodelovanje z literarnimi zgodovinarji in tako dalje. Medtem ko je pri tako imenovanem folklorističnem delu etnološke vede interdisciplinarnost v odnosu do nekaterih znanosti sama po sebi razumljiva in priznana, pa se je proti pričakovanju treba na drugi strani za vključitev etnologije v interdisciplinarna prizadevanja šele boriti. Takšen primer je projekt zgodovine Slovencev po letu 1918, ki je bil predložen RSS v potrditev in finansiranje. Načelni pristanek na sodelovanje etnologov pri načrtovanju dela tega projekta je bilo treba tako rekoč izsiliti. Ob poudarjanju potrebe po interdisciplinarnem delu, kjer je to le mogoče, se zdi omenjeno zapiranje pred pripravljenostjo etnologov na sodelovanje nerazumljivo in z metodološkega zornega kota nevzdržno.

Kot je bilo deloma razvidno že iz prejšnjih razdelkov, želijo etnologi sodelovati tudi na nekaterih raziskovalnih področjih zunaj XIV. sekcije RSS. Sem je šteti nekatere raziskave s področja urbanizma, načrtovanja tako imenovanega kmečkega ter siceršnjega turizma in podobno.

O vlogi in pomenu etnologije v današnji slovenski družbi pripravlja Slovensko etnološko društvo, kot je bilo to že povedano, posebno posvetovanje. Vnaprej pripravljeno gradivo in razprava na posvetovanju bosta dala, tako upamo, dovolj izčrpen in večstranski odgovor na to vprašanje.

Ljubljana, november 1977.

Na podlagi dolgoročnih
načrtov nekaterih ustanov
in drugega gradiva sestavil
Slavko Kremenšek

PRIPOMBE K OSNUTKU DOLGOROČNEGA NAČRTA Z NASLOVOM „SMERNICE ETNOLOŠKEGA RAZISKOVALNEGA DELA“ (odslej: Smernice)

Sestavo osnutka je strokovna komisija za etnologijo pri področni raziskovalni skupnosti za humanistične in zgodovinske vede zaupala prof. Slavku Kremenšku, ki se je dela lotil z njem lastno gorečnostjo. Da bi mogli o Smernicah razpravljati za bližnjo etnološko okroglo mizo, so nam bile poslone v dveh obrokih. K drugemu, končnemu delu (str. 14–20) ne bi imel dodati kaj bistvenega, pač pa tri sekcije Inštituta za slovensko narodopisje SAZU na Novem trgu 3 čutijo potrebo in dolžnost odgovoriti na to in ono, kar je direktno ali indirektno bilo zapisano na njihov rovaš v prvem delu Smernic (str. 1–13).

Radi priznamo, da Smernice vsebujejo ugotovitve, ocene in misli, ki so sprejemljive in pomenijo tvoren prispevek k nadaljnjemu delu v naši stroki. Na drugi strani pa si vendarle ne moremo kaj, da ne bi vprašali: Ali je **tako zastavljeno** razčiščevanje, iskanje krivd v preteklosti **v taki obliki in v taki meri** res nujno potrebno pri izdelavi smernic za dolgoročno delo? Podčrtali smo „tako zastavljeno“ in „v taki obliki“, ker nas moti pretirano poudarjanje **senčnih strani** iz preteklosti. Mnenja smo, da se ne učimo samo na napakah. Izhodišča je treba iskati zlasti pri dobrih, solidnih, pozitivnih delih iz preteklosti. Mar v bližnji ali vsaj ne tako oddaljeni preteklosti res ne bi bilo moč podčrtati tudi kaj pozitivnega tako v delu ISN kakor v delu SEM, junih sedanjih in nekdanjih, živih in umrlih znanstvenih delavcev?

Če smo govorili v imenu ustanove, v kateri delamo — konkretno ISN SAZU — se nikakor ne mislimo zatekati vanjo kot za obzidje neke trdnjave. Dobro vemo, da je vsaka ustanova nekaj abstraktnega, sestavljena pač iz ljudi, in da je vse, kar je človeškega, tudi zmotljivo. Zato nikakor ne odklanjamo kritike, posebno če je stvarna, argumentirana in ne megljena. Nihče nima v zakupu vse modrosti, tega se moramo zavedati tako mi kakor naši kritiki.

Ko se danes oglašamo, nas pri tem vodi: 1. nujnost, da nekatera nepopolno ali nepravilno prikazana dejstva v zvezi z ISN popravimo — scripta manent — in 2. želja po konstruktivnem dialogu tako s PZE za etnologijo na filozofski fakulteti kakor z drugimi etnološkimi ustanovami v Sloveniji.

K str. 1: „... novoromantično navdušenje za „pristno“ in po družbenoekonomskem napredku „nepokvarjeno“ ljudsko kulturo. Ni treba posebej naglašati, da so taka prizadevanja godilo predvsem konservativnim družbenopolitičnim silam. Ker je bila ta smer do kraja narodnoosvobodilnega boja in revolucije med vodilnimi v slovenski etnologiji, se nosilci družbeno naprednejših gibanj za to vedo očitno niso kaj prida zanimali.“

Navdušenje za (predindustrijsko) „narodno blago“ je mogoče interpretirati drugače. Nastalo je spontano, iz prepričanja, da je to „blago“ (sit venia verbo), kakršno se je ohranjalo do industrijske dobe, **kulturna vrednota**. Če Slovenci nimamo svojega Antonia Gramscija s pretanjenim posluhom tudi za take vrednote (ki jih je znal po potrebi seveda ovrednotiti in prevrednotiti!), pa imamo vsaj svojega Prežihovega Voranca. Le-ta še zmerom potrepljivo čaka, da bi kdo iz naših vrst spregovoril globalno o njegovih pogledih na predmet naših raziskav, o njegovem razmerju do naše stroke, o njegovem zbirateljskem in poustvarjalnem deležu, o njegovih toplih člo-

veških in strokovnih stikih s starejšim rojakom dr. Fr. Kotnikom (ki mu je bil kot narodopisec tudi mentor!). Kako se temu streže, nam je nedavno lepo pokazal J. Koruza (Prežihov Voranc in ljudska tradicija. SR 24, 1976, 83–101), že pred njim pa nakazal S. Vilfan ob Prežihovi potopisni črtici „Od Mokronoga do Pijane gore“ (gl. SE 5, 1952, 107–108).

Tudi glede tega, zakaj „se nosilci družbeno naprednih gibanj za to vedo očitno (?!) niso kaj dosti zanimali“, je mogoče in bi celo kazalo iskati drugačno razlago. Sperans–Kardelj, ki je v Razvoju slov. nar. vprašanja tuintam le porabil kak folklorni vložek (npr. o Kralju Matjažu), si ga je moral poiskati sam. Našo vedo so med dvema vojnama zastopali redki zanesenjaki, strokovno podkovani ali navadni ljubitelji, bolj ali manj napredni in bolj ali manj konservativni, ki pa jih nikakor ni moč metati kar v en koš. To bi bilo preveč simplicistično!

K str. 3: „... načrtovanje posebne strokovne revije za tako imenovano duhovno kulturo...“

V Traditiones I, 7 smo izrečno poudarili, da „snovno našemu zborniku oziroma sodelavcem ne postavljamo nobenih omejitev“ in tega smo se držali tudi v praksi (glej letnike I–IV).

K str. 7: „... zaradi objektivnih razlogov (je) vrsta nalog etnologije iz folkloristične faze njenega razvoja ostala neizpolnjenih. Kolikor se druge znanstvene discipline, postavimo literarna zgodovina, muzikologija, umetnostna zgodovina, ne ogrevajo za preučevanje tako imenovanega ljudskega slovstva, ljudske glasbe, ljudske upodabljajoče umetnosti in tako dalje, bo preučevanje tako imenovanih ljudskokulturnih sestavin še nadalje predmet etnološke vede.“

Kako lepo in velikodušno: „še nadalje“ (=do nadaljnega?) smejo pač ostati pod etnološko streho, seveda ne kar tako kot gostač–zastojkar, ampak z določenim pogojem: „da bodo raziskovalci omenjenih drugih sestavin posvečali vsaj del svojega zanimanja tudi njihovim nosilcem, vsekakor več kot je to bilo doslej.“ Resnici na ljubo pa je slovenska folkloristika začela izpolnjevati tukaj ne bolj precizirani pogoj (če ga prav razumemo) že zdavnaj, deloma celo že pred koncem prejšnjega stoletja!

Vendar se vprašujemo: kaj pa če bi se prejle našete znanstvene discipline (postavimo literarna zgodovina, muzikologija itn). na vsem lepem vendarle začele ogrevati za preučevanje „tako imenovanega“ ljudskega slovstva, etnomuzikologije itn? To vprašanje si tu seveda zastavljamo samo retorično. Res pa je, da avtorja Smernic problem kot tak vzemirja, če je tudi v Razgledih 21. 10. 1977 zapisal med drugim tole (citat za tukajšnjo zvezo malo okrajšan): „Namesto folkloristike se očitno nihče ne bo lotil pojavov, ki so v preteklosti zadevali najširše družbene sloje, pa čeprav bi po našem mnenju lahko to opravili npr. tudi (...) umetnostni zgodovinarji, muzikologi in zgodovinarji glasbe, slovstveni zgodovinarji itd.“

Tako smo prišli do ključnega vprašanja – do razmerja med etnologijo in folkloristiko, ob katerem tokrat ni mogla ostati hladno ob strani niti sekcija za glasbeno narodopisje. Njen, Kremenšku kot avtorju Smernic predloženi dolgoročni načrt z naslovom „Etnomuzikologija (z vključeno koreologijo)“, ki ga je 7. nov. 1977 podpisal dr. Valens Vodušek, izzveni namreč v tale krepki, pomenljivi sklepni akord: „V kolikor naj bi v bodoče glede na nekatere poglede s strani etnologije etnomuzikologija kot ‚folkloristična‘ stroka igrala le podrejeno vlogo (kot sirota zatajena od svoje prave matere, kot se večkrat navaja) bi bilo treba nujno misliti na drugačen organiza-

cijski okvir zunaj okvira etnologije, npr. ob povezavi z muzikologijo, kot je to ponekod realizirano (npr. Beograd) kot samostojna enota v okviru SAZU“.

K str. 8: („Dolgoročni“ načrti ISN) „so v marsičem v večjem ali manjšem razkoraku z metodologijo našega današnjega družboslovja v celoti in etnologije posebej.“ Obdolžitev, ki zanjo pogrešamo podrobnejše argumentacije.

K str. 8, spodaj: „Čeprav je Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU edina slovenska izključno raziskovalna etnološka institucija, vsklajevalne vloge ne opravlja; zato smo to nalogo neizogibno pripisali društvu.“

Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU! Vendar: kaj je pravzaprav, kdo je to – „inštitut“? Nekaj znanstvenih delavcev, mlajših in starejših. Mladi so prišli v inštitut pred nedavnim, nanje v bistvu ne letijo puščice; prevzeli so delovne naloge v okviru inštitutskih načrtov. S starejšimi pa je tako, da so osiveli in se postarali, pa so bili dolgo, predolgo – tudi po deset ali dvajset let samo svoja „sekcija“, „oddelek“ ali kar pač je, z drugo besedo „generali brez vojske“. Ne po lastni volji seveda, ampak ker so jih iz leta v leto tolažili z boljšimi pogoji. Delali so in naredili, kar so pač zmogli. Žetev vsakega posameznika je navedena v lani dotiskanem zborniku „Biografije in bibliografije znanstvenih in strokovnih sodelavcev SAZU“, Ljubljana 1976, str. 191–252. Ker so delali in še delajo nekaj, česar na Slovenskem ni delal nihče razen njih. Na svojih specialno določenih področjih so poleg znanstvenega dela razvili večjo ali manjšo mobilizatorsko delavnost, „uskklajevati“ pa ni bilo kaj, vse do ustanovitve sekcije za materialno kulturo (1973). Dotlej je pač veljal pred 25 leti sklenjeni sporazum med SEM (materialna kultura) in ISN (duhovna kultura). Kajpada tudi po letu 1973 med SEM in ISN ne pri delitvi dela ne pri delu samem ni prišlo do konfliktnih stanj. Dela je toliko, delovnih rok pa tako malo, da glede tega problemov sploh ne bi smelo biti.

Še nekaj glede „vsklajevalne vloge“: to je precej neopredeljen pojem. Inštitutu nihče – ne ustanovitelj (SAZU) ne družba ne društvo – ni dal take vloge. Sami pa si je tudi nismo nikoli prilaščali. Nismo pač vsi ljudje iz istega testa, da bi imeli „vsklajevalne“ ali vodstvene ambicije, da bi želeli reformirati, prilagoditi svojim pogledom vse s kraja.

Natančna definicija pojma „vsklajevalna vloga“ bi bila tem bolj koristna zato, ker je še ne tako davno, menda na eni izmed etnoloških okroglih miz, prišlo do ostrih razprav in deljenih mnenj. Kljub temu beremo, da „smo (kdo?) to nalogo (–vsklajevalno) neizogibno pripisali društvu.“

K str. 10: „... nerazumljiv je ... svoječasni razpis znanstvenega sveta Inštituta za slovensko narodopisje (=etnologijo!) SAZU za delovno mesto v Inštitutu, za katerega nihče z etnološko (!) izobrazbo ni mogel konkurirati.“

„Ker je inštitut v posameznih primerih v preteklosti vodil problematično kadrovsko politiko, ker se je pri izbiranju kandidatov ravnal po svojih ozkih folklorističnih vidikih, naj bi pri vsakršnih možnostih pridobitve novih sodelavcev dajala o tem svoje meritorno mnenje komisija za kadre pri Slovenskem etnološkem društvu. Seveda bi to veljalo tudi za vse druge raziskovalne ustanove.“

Glede „ozkih folklorističnih vidikov“ (v Smernicah se pojavijo že na str. 3 v formulaciji „ozka specializacija folkloristično usmerjenih sodelavcev inštituta“) lahko repliciramo čisto na kratko – s poučnim zgledom iz

zdravstva: živimo pač v času, ko presaditve srca, vstavljanje srčnih zaklopk itn. itn. resda še zmeraj opravljajo zdravniki, vendar **ne zdravniki splošne prakse!**

V svoječasnem razpisu našega znanstvenega sveta ni prav nič „nerazumljivega“: za tekstološko delo v besednem oddelku ene izmed sekcij ISN je bil potreben delavec z določeno izobrazbo, zato je bil razpis tudi tako koncipiran in potem uspešno izpeljan. In če bi se v katerikoli sekciji — pokazala podobna potreba, bomo tak postopek seveda ponovili.

Glede razpisov, izvajanja kadrovske politike, pridobivanja novih sodelavcev ipd. so kajpada zmerom ne samo mogoče, ampak celo zaželene informacije pedagogov, ki svoje učence najbolj poznajo in zato lahko okarakterizirajo, tega ali onega tudi priporočijo ipd., kadar so za to naprošeni. O kakem „meritornem“ mnenju društva (naj si bo etnološko ali katerokoli!) pa ne more biti govora, saj bi to bilo protiustavno, v nasprotju z našim samoupravnim sistemom, zakonom o združenem delu in ostalimi predpisi, ki natanko določajo, kako in kaj z razpisi, nastavitvami ipd.

Še k str. 10: „Pedagoško znanstvena enota za etnologijo filozofske fakultete (...) predlaga pri fakulteti ustanovitev posebnega raziskovalnega centra ali inštituta za etnološke raziskave.“

Za ta predlog prvič slišimo oz. beremo v Smernicah. Vprašujemo se, ali je bila Raziskovalna skupnost slovenskih etnologov o tem obveščena. Svoj komentar bomo dali, če bomo vprašani za mnenje.

K str. 11: „Le-ta (=akcija Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja; nosilec pred RSS: S. Kremenšek) ... mora dobiti svoje zastopstvo tudi v Inštitutu za slovensko narodopisje pri SAZU, v pogledu raziskovalnega dela tako izpostavljeni in pomembni ustanovi.“

Od avtorja Smernic bi že smeli pričakovati, da nam najprej lepo razloži, kako si konkretno zamišlja v nekem do nadaljnjega **samosojnem** inštitutu svoje „zastopstvo“, šele potem se bo dalo eventualno razpravljati o njegovi zamisli. Njegova imperativno formulirana zahteva — „mora“ — pa lahko vzbuja samo odpor.

SKLEPNA PRIPOMBA

V Smernicah je še marsikaj, čemur bi se dalo ugovarjati ali pa kar štejemo za pozitivno. Vendar v ti pripombi lahko gremo še malo čez rob Smernic. V mislih imamo namreč ostre tone in podtone, očitne ali prikrite, naelektreno ozračje, ki se po nepotrebnem ustvarja ob raznih strokovnih srečanjih, pri društvu ipd. Mladim — med katere prištevamo tudi prof. Kremenška — bi toplo priporočili več strpnosti. Znanost se namreč razvija in bogati iz vedno novih smeri, spoznanj in metod, ki naj rastejo pluralistično, svobodno druga ob drugi.

S pooblastilom delovnih tovarišev na Novem trgu 3 in z upoštevanjem njihovih ustnih ali pismenih pripomb sestavil dr. Milko Matičetov

PLENARNI SESTANEK SLOVENSКИH ETNOLOGOV O SMERNICAH ETNOLOŠKEGA RAZISKOVALNEGA DELA

(Dvorana SAZU, Ljubljana 23. 11. 1977)

Celotna diskusija obsega 40 tipkanih strani in je kot gradivo na razpolago v arhivu SED, prav tako so ohranjeni magnetofonski posnetki te seje, ki so morebitnim dvomljivcem ali prizadetim na voljo prav tako v arhivu SED, Ljubljana, Aškerčeva 12.

Za Glasnik smo morali transkribirano diskusijo precej skrajšati, vendar je nismo okrnili, saj so podane vse bistvene stvari in problemi. Za objavo smo sledili glavnemu diskusijskemu toku o osnutku smernic in pripombah nanj, drugo pa smo malo skrajšali. Prav tako smo izpustili nedokončane misli in ponavljanje. Kjer gre za pomembnejše besede in odločitve, smo diskutanta diskretno citirali. Vendar ne gre za iztrgane citate, ampak za glavno diskutantovo misel, ki je vpletena v njegov nevezan in skrajšan govor. Tako smo mislili ob opombah ISN, ki jih je na sestanku povedal prof. Kremenšek navedene skrceno, brez direktnega govora, tako kot jih je sam napisal za sestanek in za objavo v Glasniku. Kdor si iz takih skrčitev ne more ustvariti popolne slike diskusije ali če za svoje potrebe, zadostitve ali sankcije potrebuje celoten, neokrnjen in nepopravljen govor posameznega diskutanta, mu je na voljo magnetofonski posnetek ali transkripcija posnetka.

V. Vodušek je začel zasedanje in razložil namen sestanka. Za informacijo in iztočnico diskutantom je prebral 6 točk oz. stališč Raziskovalne skupnosti, o katerih naj bi tudi bila beseda. Te točke so: 1) Treba je ponovno pregledati program področja kot celote in programe posameznih strok. Etnologija je ena izmed 11 strok pri področni raziskovalni skupnosti. 2) Izhajajoč iz možnosti in potreb stroke, je treba zastaviti dolgoročne cilje področja in posameznih strok. 3) V skladu s cilji področja nanizati probleme stroke. 4) Ugotoviti vse kadrovske zmogljivosti in organizacije, ki že sodelujejo ali bi lahko sodelovale pri raziskovalnem programu. 5) Pregledati možnosti za usklajevanje med strokami. 6) Načrtovanje skupnih projektov. Na tej podlagi je razpravljala strokovna komisija za etnologijo pri področni RS na dveh sejah — 26. oktobra in 7. novembra. Na zadnji seji so člani že razpravljali o osnutku smernic, ki ga je pripravil prof. Kremenšek. ISN pa je k temu osnutku dal svoje pismene pripombe, zato se je na seji pretresalo oboje.

B. Kuhar, V. Vodušek, N. Kuret in S. Kremenšek so pred glavno diskusijo razčističevali problem o sklicu današnjega sestanka. B. Kuhar je hotel izvedeti, kdo je sklicatelj sestanka ali SED ali komisija za etnologijo pri RS. Zanimale so ga splošne formalnosti, ki so se mu zdele nujne, da bi sestanek sploh lahko nadaljeval. **V. Vodušek** mu je s celim historiatom skušal odgovoriti in pri tem opozoril na neformalno skupnost slovenskih etnologov, ki je nekdaj že obstajala, in pa se je po **Kremenškovih** besedah vgradila v novo SED. **Kuret** se s tem ni strinjal, češ da mora o takih stvareh razpravljati „neformalna skupnost, nikakor pa ne društvo“. **S. Kremenšek** je dejal, da „neformalne skupnosti slov. etnologov več nimamo in mislim, da je naslednik tako kvalitet, kot pomanjkljivosti te skupnosti lahko samo SED“. Stvari je pojasnil še **V. Vodušek**, vendar se zdi, da je ostala stvar za nekatere nerešena, saj je **N. Kuret** rekel, da „neko društvo ne more zastopati nekoga, ki ni njegov član, ker je članstvo v društvu pač neobvezno, zato o takih problemih lahko

razpravlja le neformalna skupnost slovenskih etnologov za katero Kuret ne ve, da bi se kdaj „pretopila“ v SED in meni, da to „niso čista posla“.

Glavna diskusija je potekala o Kremenškovich smernicah in pripombah ISN s podpisom M. Matičetovega. Najprej je dal svoje pripombe o kritiki na smernice njihov avtor S. Kremenšek.

Glavna diskusija je potekala o Kremenškovich smernicah in pripombah ISN s podpisom M. Matičetovega. Najprej je dal svoje pripombe o kritiki na smernice njihov avtor S. Kremenšek:

1. Res je, da mi je strokovna komisija za etnologijo pri področni raziskovalni skupnosti za humanistične in zgodovinske vede „zaupala“ sestavo osnutka Smernic. Res pa je tudi, da sem na sestanku prisotne člane komisije opozoril, da verjetno nisem za to pisanje najbolj primeren, ker sem do več pojavov v slovenski etnologiji kritičen in tega ne nameravam prikrivati. Vendar komisija ni predlagala drugega sestavljalca, tako tudi ne sodelavka dr. M. Matičetovega z Novega trga 3, (Helena Ložar—Podlogar), ki je članica komisije.

2. V osnutku Smernic sem skušal biti neoseben, hotel sem pa biti kritičen. O kritiki je sodelavec dr. M. Matičetovega dr. Niko Kuret v Glasniku SED, XII (1971), št. 4, pod naslovom „Ustanovljena je etnološka sekcija Raziskovalne skupnosti Slovenije“ zapisal: „Ker igramo za naprej vsi z odprtimi kartami, je dana možnost odkrite izmejeve tudi različnih mnenj, možnost objektivne kritike. Vsi skupaj, ki tvorimo to skupnost, in vsak posameznik, smo izpostavljeni kritiki. Če bo hotel kdo povedati, da po njegovem kaka ustanova ali posamezni raziskovalec ne ubirata prave poti, bo to storil v našem krogu, javno, z razlogi in dokazi. Njegova pripomba bo sprožila diskusijo, ki bo napetost sprostila.“ Tako torej dr. Niko Kuret. Sam pa se lahko le sprašujem, zakaj citirana stališča zame ne veljajo.

3. Dr. M. Matičetov in njegovi delovni tovariši vidijo v osnutku Smernic „nekatera nepopolno ali nepravilno prikazana dejstva“. Zato si kaže ogledati te „nepravilnosti“ po vrsti, kot so si jih zaznamovali omenjeni tovariši.

a) V zvezi z vprašanjem „mar v bližnji ali vsaj ne tako oddaljeni preteklosti res ne bi bilo moč poudariti tudi kaj pozitivnega tako v delu ISN kakor v delu SEM...“ priporočam, da si v ISN na Novem trgu 3 vendarle še enkrat preberejo vsaj odstavka, ki se pričneta: „Ne glede na omenjeni praktičizem...“ in „Izrazito mobilizacijska...“.

b) V zvezi s trditvijo, da je bila do kraja narodno-osvobodilnega boja in revolucije med vodilnimi v slovenski etnologiji smer, ki je godila predvsem konservativnim političnim silam, mi kritiki z Novega trga 3 očitajo, da mečem vse „kar v en koš“, kar naj bi bilo „preveč simplistično!“ Vprašujem se, kako je moč navedeno tezo razlagati tako. Nikjer namreč ne trdim, da je bila vodilna samo ena smer, ampak pravim, da je bila določena smer „med vodilnimi“. Se pravi, da je lahko bila še kakšna smer, ki je sodila med vodilne, in jih je bilo še več, ki niso bile med vodilnimi, a so vendarle obstajale. To pa ni le „en koš“ in ne simplizem! Sicer res dalje trdim, da se „nosilci družbeno naprednejših gibanj za to vedo (=etnologijo) očitno niso kaj prida zanimali“, kar pač pomeni, da se zanjo niso mnogo zanimali, še boljše: da so se zanimali malo. Ne glede na to pa je tudi ob tej formulaciji še dovolj prostora za interes Prežihovega Vranca pa tovarišev Edvarda Kardelja, Borisa Zihlerla, Ivana Bratka in še koga. To še posebej zato, ker ne govorim o zanimanju za problematiko etnologije, temveč

o etnologiji kot posebni vedi. Kaj je predmet znanosti in kaj znanost sama, kaj je, postavimo, folklor in kaj folkloristika, pa mora kaj kmalu vedeti vsak novinec na PZE za etnologijo. Zato bi lahko bili tudi glede tega sodelavci treh sekcij akademijskega inštituta z dr. M. Matičetovim na čelu malo bolj natančni.

c) Dr. M. Matičetov in tovariši mi oporekajo kritično misel o svoječasnem načrtovanju posebne strokovne revije za tako imenovano duhovno kulturo. Zato jih vabim, da si v lastnem arhivu ogledajo ciklostirano okrožnico Inštituta za slovensko narodopisje SAZU z dne 15. 3. 1969 s podpisom tedanjega upravnika inštituta akad. dr. Fr. Bezlaja. V tem vabilu za sodelovanje je rečeno, da bo vsakoletni načrtovani zbornik „prinašal razprave zgolj z območja slovenske duhovne (podčrtano v vabilu) ljudske kulture...“.

č) Glede razmerja med etnologijo in nekaterimi drugimi strokami na področju tako imenovanih folklorističnih raziskav kaže že povedanemu dodati naslednje.

Dr. Vodušek je dolgoročni načrt za etnomuzikologijo, ki vključuje premislek o morebitni potrebi po organizacijski odcepitvi od etnologije, predložil potem, ko je bil prvi del Smernic že napisan. Seveda to dejstvo ne spreminja reči. Vsaka veda interdisciplinarnega značaja, kar etnomuzikologija po opredelitvi dr. Valensa Voduška je, ima ne le pravico ampak tudi dolžnost, da se organizacijsko poveže s tisto disciplino, ki ji daje največ možnosti za uspešen nadaljnji razvoj. V tem pogledu bi bilo vsakršno pregovarjanje odveč. Res pa je, da je bilo dr. Voduškovo razmišljanje zame boleče.

To zato, ker sem se moral, prvič, povprašati, ali sem res komu pripisoval nekako podrejen položaj, čeprav nisem imel za to nikakršnih razlogov in seveda tudi ne nikaršnega tovrstnega namena. In drugič, prizadelo me je spoznanje, da dolgotrajno in intenzivno skupno delo pri vprašalnicah za etnološko topografijo slovenskega etničnega ozemlja, ki so se ga zelo prizadevno udeleževali vsi sodelavci etnomuzikološke sekcije ISN, še posebej pa dr. Vodušek tudi kot sorednik, ni moglo odpraviti podedovane pregreje ali kdaj po nerodnosti tudi na novo nastalih nesporazumov med posameznimi vejami etnološkega dela, ki so si sicer metodološko blizu. Če se to ni dogodilo ob skupnem delu, kje se naj potem zgodi?

d) Trditev, da so „dolgoročni načrti“ nekaterih sekcij ISN SAZU, ki so „stari celih trideset let“ v „marsičem v večjem ali manjšem razkoraku z metodologijo današnjega družboslovja v celoti in etnologije posebej“, je resnično premalo natančno argumentirana. V tem imajo kritiki prav in se jim opravičujem.

e) V osnutku Smernic je rečeno, da je ISN pri SAZU edina slovenska izključno raziskovalna etnološka ustanova, ne opravlja pa vsklajevalne vloge na tem področju. Dr. Matičetov in tovariši bistva, ki ga vsebuje omenjena ugotovitev, ne razumejo ali nočejo razumeti. Zato govorijo v zvezi z vsklajevalno vlogo o neopredeljenosti pojma, o potrebi po njegovi natančni definiciji in še o čem, kar ne potrebuje razlage. Morda pa je zgovornejša od mojega besedila poročilo Marije Kozar—Mukič o Madžarskem etnološkem leksikonu v Glasniku SED (1977, št. 2, str. 28). V poročilu je rečeno, da je delo „organizirala in vodila“ Etnološka raziskovalna skupina Madžarske akademije znanosti. Pri nastanku leksikona so sodelovali vsi madžarski etnologi, sodelavci akademije, etnoloških oddelkov univerz in kustosi budimpeštanskih in pokrajinskih muzejev. Pripravljajo tudi že atlas. Seveda se je za kaj takega treba vsaj delno odreči svojim individualističnim načrtom in nalogam. Ker se to

tovarišem na Novem trgu 3 vsaj doslej ni posrečilo najboljše, sem misli., da bi bilo prav, da se vsklajevalnih nalog (ki so pri skupnih, enindividualističnih akcijah nujne) loti Slovensko etnološko društvo.

f) Se nadalje sem mnenja, da je v etnoloških ustanovah potrebno vedno omogočiti tudi etnologom, da konkurirajo za delovna mesta, ki so temeljnega pomena. To je v skladu tudi s tezo o ambivalenci folklorističnih strok. Glede specialistov v etnologiji in primerjave z zdravstvom pa tole: ne vem, če sta področji primerljivi, znano pa je, da primanjkuje predvsem zdravnikov splošne prakse in da obstajajo specialisti tudi zanjo.

g) Seveda nimam nič proti novi ustavi, našemu samoupravnemu sistemu, zakonu o združenem delu itd. Vseeno pa svetujem Slovenskemu etnološkemu društvu in njegovim odborom, da preučijo možnosti, ki jim jih naš sistem daje, in se uprejo kadrovske politiki katere koli etnološke ustanove, če le-ta ne bi bila vsklajena z napredovanjem slovenske etnološke vede.

h) Predlog za ustanovitev posebnega raziskovalnega centra ali inštituta za etnološke raziskave pri Filozofski fakulteti v Ljubljani je v obliki, kot ga vsebuje osnutek Smernic, izražen prvič. Toda o posebnem centru za delavsko, urbano in socialno etnologijo pri Pedagoško-znanstveni enoti FF je že bil govor na sestanku sveta te enote 6. 9. 1976. Tej seji je aktivno prisostvoval tudi dr. Tone Cevc kot zastopnik ISN SAZU. O omenjeni razpravi je bil obvešččen dekanat Filozofske fakultete z dopisoma z dne 18. 9. 1976 in 4. 1. 1977 v zvezi z odgovorom še na druga vprašanja. Raziskovalna skupnost Slovenije doslej o načrtih PZE za etnologijo ni bila obveščena.

i) Težko si je predstavljati, kaj vse je vodilo dr. M. Matičetovega in tovariše k razglašanju očitne neresnice, da je akcija „Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja; vprašalnice in teoretična vodila“, moja osebna stvar. Kakor koli, izbrali so pač svoj način, da med drugim diskreditirajo nekoga, ki je bil nosilec akcije (kakor to zahtevajo predpisi RSS), jo organiziral, vodil sestanke in je bil tudi raznašalec, si pa akcije ni nikdar lastil, ker si je tudi ni mogel lastiti. Omenjena akcija je bila izrazito skupinsko delo raziskovalne skupnosti slovenskih etnologov. Bila je in bo ostala naša skupna stvar, ne da bi imel kdorkoli kdajkoli pravico, da si jo lasti. Kar se mene tiče, sem na to naše skupno delo ponosen in mi ni žal ne časa in ne sil, ki sem jih porabil v te namene.

Nato je besedo povzel **M. Matičetov** in rekel, da svojih opomb ne umika pač pa jim mora dodati še kakšno pojasnilo. Najbolj ga je zbolelo Kremenškovo pisanje v Smernicah o folkloristiki in njenem preteklem delu. Rekel je, da so to hude obtožbe, ki so brez preciznosti in strupene. Sam je podal historiat stroke z njenimi dobrimi in slabimi lastnostmi ter povedal, da ne more sprejeti Kremenškovih naglih obsodb in ga povabil, da se o tem problemu oglasi v Traditiones. Matičetov je za podkrepitev Kremenškove dozdevne napadalnosti navedel njegov nastop na posvetovanju slavistov na Bledu oz. njegove teze za razpravo na njem. Matičetov je bil mnenja, da Kremenškov prispevek ni sodil na to posvetovanje in še dodal, da se Kremenšek ne zaveda dovolj ostrine v Smernicah, v svojih pripombah nanje pa vidi le klic k strpnosti. V dialog med **Kremenškom** in **Matičetovim** o napadalnosti in ostrini in o upravičenosti nekaterih Kremenškovih sodb je posegel tudi **V. Vodušek** in povedal, kaj ga moti pri Kremenškovih Smernicah in o

njegovem — Vodušku nerazumljivem nastopu na sestanku SED v oktobru. Voduška je zbolel Kremenškov očitke v zvezi s svojim nastopom v Piranu na sestanku SUFJ, češ da je tam skušal Kremenška izpostaviti celotni Jugoslovanski folkloristični javnosti z nepremišljenim posegom v diskusijo. „Še bolj pa me je začudilo,“ je rekel V. Vodušek, „presenetilo in zbolelo tisto na tistem sestanku (SED oktobra), kjer je nastopil prof. Kremenšek z vso vehemenco zoper moje postopke, oz. zoper moje delo, kar je bilo napisano v Glasniku SED med polemiko“. Vodušek je poskušal razložiti, kako je bilo z vprašalnicami o plesu, pevcih in godcih. Poudaril je, da je bil pri sestavi v zadregi ker je čutil, „da gresta tukaj navzkriž dve usmerjenosti“. Ena od vprašalnic je bila specialno folkloristična, kar se je Vodušku zdelo neprimerno za etnološko topografijo, zato so ga začudile, še preden so ga zbolele, zelo ostre izjave prof. Kremenška. Iz intimne sfere pa je Vodušek priznal, da se je ob delu pri vprašalnicah na Kremenška navezal. Nato je Vodušek še enkrat izrazil začudenje in je še enkrat povedal, kaj ga moti in boli ob Kremenškovih očitkih v zvezi z vprašalnico in na sploh s folkloristiko, kjer je V. Vodušek še enkrat podal historiat problema folkloristika — etnologija. Nazadnje se je ustavil še ob Kremenškovem očitku ob razpisanem delovnem mestu v GNI, za katerega Vodušek pravi, da bi bili nastavili etnologa, če bi ga dobili, seveda pa hočejo tudi muzikologa. To pa, je menil, ne bi bilo všeč etnologom. **S. Kremenšek** je na to povedal še enkrat, kaj ga je motilo v razpisu in da nima nič proti taki nastavitvi, pač pa proti načinu razpisa. **S. Kremenšek** se je nato obrnil k teoretičnim problemom in poudaril, da je že **Z. Kumer** začutila ob svojem delu potrebo po tem, „da poveže svoje slavistično delo z etnološko problematiko“. Vprašanje pa je, katera stroka je matična. Če gre v tem primeru za ptiča z dvema glavama, kot je poudaril Vodušek v piranskem referatu, bi se o matičnosti oz. o „glavnosti“ ene izmed glav dalo razpravljati. Seveda, kot je poudaril Kremenšek, za to v Piranu ni bilo prostora.

Diskusija je potem spet prešla na osnutek načrta in na pripombe ter na elaborat, ki ga zahteva RS. Oceno Kremenškovega osnutka so podali še **A. Novak**, **B. Kuhar** in **M. Makarovič**. Skupno tem ocenam je to, da imajo pozitiven odnos do Kremenškovega teksta. **J. Bogataj** je pojasnjeval (na željo N. Kureta) svoj intervju, ki ga je dal za Dnevnik. Povedal je, da ne misli povedanega v ničemer popravljati, razen nekaterih nenatančnih formulacij, ki so nastale zaradi neavtoriziranosti članka. **M. Matičetov** pa je mlade opozoril, da vsaka stvar iz nečesa raste in da tudi Glasnik SED ni nekaj novega, ampak je zrastel iz starega. Opomnil jih je tudi, naj se ne obnašajo tako, kot bi iznašli smodnik, ki je bil odkrit že pred njimi.

Sproženo je bilo tudi vprašanje sporazumevanja o etnoloških problemih, ker **N. Kuret** meni, da je strokovna terminologija najbrž različna in zato ne pridemo do skupnega jezika. Predlagal je, naj bi najprej rešili ta problem. **M. Stanonik** pa je poudarila, da mora za terminologijo stati teorija in zato bi bila prva stvar o kateri bi se morali pogovarjati „o razmerjih med etnologijo in folkloristiko“. **D. Krnel-Umek** je še izrazila željo, „da najdemo poti za boljše delo v naprej“. **N. Kuret** je vztrajal, da se zedinimo za konkreten odgovor Raziskovalni skupnosti, ker se mu vsi osnutki in pripombe zdijo „ena sama solata“, neprebavljiva za RS. Rešitev so poskušali podati **S. Kremenšek**, **V. Vodušek** in **N. Križnar**.

M. Matičetov je želel še pojasnilo in je protestiral, da je v Smernicah folkloristika obravnavana kot konservativna panoga, kar se je izkazalo že v Kremenškovem piranskem in blejskem referatu. S tem v zvezi je **N. Kuret** opozoril na diskriminacijo folkloristike, saj so bile vse raziskovalne naloge ISN ocenjene zelo nizko in brez obrazložitve. **A. Novak** je kot članica ocenjevalne komisije pojasnila način ocenjevanja, po katerem so prioritete naloge stroke ocenjene višje. **N. Kureta** pa je zanimalo, „kdo je sankcioniral ta prioritetni program,“ za katerega on ne ve in zanj niti ni glasoval. Kakšna je procedura RS, je pojasnil še **V. Vodušek**. **S. Kremenšek** in **V. Vodušek** sta izmenjala še besede o programih za RS, ker se nekje zatika. **S. Kremenšek** ne ve, ali zaradi nesporazuma ali zaradi nerazumevanja za program RS, od tega pa so diskutanti prišli na napake, ki se pojavljajo pri delu ustanov. Tudi o teh se je treba pogovoriti, je predlagal **S. Kremenšek**. Natančno se bo treba pogovoriti še o metodologiji dela, o teoretičnih osnovah, po katerih naj bi potekalo etnološko delo. **M. Ramovš** je menil, da se na teoretične članke ne sme gledati kot na napad, ampak kot na prispevek k stroki in da si je takih člankov, kot je bil Kremenškov v Razgledih, treba le želeli. Če pa se kdo z avtorjevimi Smernicami ne strinja, naj mu pošteno in strokovno odgovori, ne pa da se po sestankih napada take članke in se jih poskuša postaviti pod vprašaj, ali so za javnost upravičeni ali ne.

Nato je beseda stekla spet o kadrovskem vprašanju, ki ga je sprožil **V. Vodušek**, **M. Ramovš** pa je pojasnil, kako je bilo z razpisom mesta v GNI, kamor sta bila povabljeni tudi dva etnologa, pa sta zaradi objektivnih razlogov odklonila sodelovanje. **M. Makarovičeva** je dala nekaj konkretnih pripomb k reševanju problema zaposlovanja diplomiranih etnologov in praktikantov. Poudarila je pri tem vlogo društva, ki bi moralo pomagati, čeprav se nekateri s takimi pristojnostmi društva ne strinjajo, ker vidijo v tem diktaturo društva ali določenih oseb v njem. Društvo pa bi moralo biti svetovalac. **Ramovš** je poudaril, oz. odgovoril skeptikom, da društvo nikakor nikomur ne vsiljuje, ampak ima le pregled nad razpoložljivim kadrom, zato ustanovam, ki iščejo etnologa lahko pomaga oz. svetuje. Tudi **M. Terseglav** je opozoril na nevarnost, da se društvo šteje za nekakšnega nebodisigatreba, ne pa kot vsklajevalca dela. Poudaril je, da se društvenih delovnih pobud ne more a priori odklanjati, ampak smo lahko veseli, da je nekdo začel z njimi. Tudi **S. Kremenšek** je poudaril, da gre pri društvenem delu predvsem za sporazumevanje in skupna soglasja. **J. Bogataj** je povedal, kaj je društvo že storilo ob kadrovskem problemu, **V. Vodušek** pa je menil, da si „nobeno društvo ne more prisvajati tega, da bi morali vsi njegove sklepe nunjo priznati“. Diskutanti so menili, da gre tu tudi za moralno vprašanje in strokovno zavest.

Zadnji del 5-urne diskusije je potekal v prepričevanju, kakšen elaborat naj predložimo RS. Nekateri so bili mnenja, naj se pošlje cele Kremenškove smernice in opombe **M. Matičetovega**, nekateri pa so temu nasprotovali, češ da taka pisanja niso potrebna RS, posebno še, ker gre „za pranje perila“. **S. Kremenšek** je dal svoj tekst na razpolago in tudi predlagal, da se ga lahko črta in pošlje na RS samo izvleček. Tri predloge je dala še **M. Makarovič**, **A. Novak** pa dva. Odločiti se je bilo treba, kaj bomo poslali in ali bomo o tem glasovali. **N. Kuret** se je temu uprl, ker je, kot je kasneje ugotovil več usmeritev in zato je **N. Križnar** predlagal, da bi tudi ISN „predelal in izdelal smernice na podlagi svojega dela“ in bi jih

predložili v razpravo, tako kot jih je Kremenšek. Odlična misel in tudi rešitev je bila od večine pozdravljena, ISN pa je še vedno vztrajal, da je treba narediti samo to, kar zahteva RS. **V. Vodušek** je menil, da za novo pisanje ni časa in naj bi zato poslali RS Kremenškove smernice od strani 7 naprej, kjer za večino ni toliko „kritičnih“ mest. **N. Kuret** je nasprotoval, da ni fer, če se pošilja naprej nekaj „proti čemur so bile dane objektivne“, zato predlaga, da nekdo v dogovoru s tov. Kremenškom besedilo popravi, preoblikuje ali črta. **S. Kremenšek** pa je povedal, da je bil on že izbran, da smernice napiše in se je udeležil tudi diskusije, naprej pa se stvari ne bo več udeleževal. **M. Matičetov** je opozoril, da so smernice vendar osnutek ne evangelijski. **S. Kremenšek** je vztrajal, da ne bo šel še enkrat v osje gnezdo, posebno še, ker je osnutek že napisal, drugi so dali nanj pripombe, sedaj pa lahko nekdo tretji iz vsega tega naredi novo besedilo. Stvari bodo tako objavljene v Glasniku. **N. Kuret** je posvaril Kremenška pred objavljanjem teh stvari v Glasniku, ker misli, da „to ni veliki prispevek za razvoj etnologije“. Če pa drugi mislijo drugače, naj naredijo kar hočejo, toda žal jim bo, je končal Kuret. **M. Matičetov** ni imel nič proti temu, če prideta celotni besedili v Glasnik. Kaj pa za RS? Večina je bila mnenja, da smo se o tem že sporazumeli in da noben predlog ni bil alternativni, ker je imel vsak možnost, da da svoj ugovor in konkretno rešitev. Tudi ISN je imel več možnosti, ki so jih ponudili diskutanti, vendar je načelno vse odklonil. Na koncu je bil dosežen delni sporazum, da gre na RS Kremenškovo besedilo od 7. strani dalje, sicer pa bo o tem odločala še, oz. to potrdila strokovna komisija.

Diskusijo transkribirali
študentje etnologije,
skrajšal pa jo je
Marko Terseglav

POSVETOVANJE SED „ETNOLOGIJA IN SODOBNA SLOVENSKA DRUŽBA“, BREŽICE, MAJ 1978

Vse referente in diskutante ponovno opozarjamo, da je rok za oddajo referatov in diskusijskih prispevkov 1. marec 1978. To velja tudi za morebitno ilustrativno gradivo. Podrobnejša navodila so bila objavljena v Glasniku SED 17/1977, št. 3.

MEDNARODNI ANTROPOLOŠKI IN ETNOLOŠKI KONGRES V INDIJI

Člane SED in druge zainteresirane obveščamo, da bo mednarodni antropološki in etnološki kongres od 10. do 21. decembra 1978 v New Delhiju (Indija). Podrobnejše informacije dobite na sedežu SED, Aškerčeva 12, Ljubljana. Vse člane SED, ki se bodo udeležili kongresa obveščamo, da naj se prijavijo samo preko društva. Podobno velja tudi za vse tiste, ki bodo iskali sredstva za potovanje pri ustreznih skupnostih.

POJASNILO: Slovenska etnološka bibliografija za leto 1976. bo izšla v Glasniku SED 18/1978, št. 1. V četrti številki 17. letnika zanjo ni bilo dovolj prostora.

Uredništvo

SREČNO V 1978
Uredniški odbor
Glasnika SED
in
Izvršni odbor
Slovenskega
etnološkega
društva

